

Avalikud hüved ja sotsiaalhoolekanne

Autor: Aija Kosk

Võtmesõnad: Heaolu, avalikud hüved, ühishüved, tasuta-sõitjate probleem, väliskulu, sotsiaalhoolekanne, heaoluriik, liberaalne heaoluriik, sotsiaaldemokraatlik heaoluriik, konservatiivne heaoluriik

Sisukord

1. Ülevaade	2
2. Taustateave	3
Sissejuhatus	3
Heaolu.....	3
Era-, klubi-, ühis- ja avalik hüve	5
Avalike ja ühishüvede tarbimisega seotud probleemid	6
Sotsiaalhoolekanne ja heaoluriik.....	8
Kolm heaoluriigi tüüpi	9
Kuidas mõõta heaolu.....	10
Kokkuvõtte	11
Sõnastik.....	13
Viited.....	15
3. Koolitusmaterjalid.....	16
Tegevuste metoodika	16
Tegevus 1: Minu vajaduste loetelu.....	18
Tegevus 2: Põhivajaduste, sotsiaalsete vajaduste ja soovide eristamine	19
Tegevus 3: Erakaubad, klubikaubad, kollektiivsed kaubad	20
Tegevus 4: Ühiste ja avalike hüvede tarbimisega seotud probleemid	21
Tegevus 5: Minu riigi pakutavate sotsiaalhoolekandeteenuste nimekirja koostamine	22
Tegevus 6: Millises ühiskondlik-poliitilises süsteemis ma elan?	23
Tegevus 7: Milliseid soovitusi jagaksite oma riigi valitsusega?	24
4. Interaktiivne õppematerjal	25
Viktoriin	25

1. Ülevaade

Üldiselt on riigid loodud nende elanike poolt eesmärgiga suurendada oma heaolu. Euroopa kultuuriruumis tähendab heaolu head tervist; mugavaid elamistingimusi; isikuvabadusi; ohutuid tööttingimusi; ja garantiid töötuse korral. Need heaolu elemendid võib jagada majanduslikeks ja üldkultuurilisteks, mis on seotud ühiskonna põhiväärtustega. Heaolu saab saavutada vajaduste rahuldamise ja / või tarbetute soovide kõrvaldamise kaudu.

Majandusteadusest lähtuvalt eeldab inimeste vajaduste rahuldamine erinevat tüüpi kaupade ja teenuste tarbimist - heaolu saab osta poest. Palju vähem teadvustatakse endale, et heaolu sõltub ka meie sotsiaalse ja looduskeskkonna tervisest. Turvatunde loob valitsetud riik, millel on sõltumatu kohtusüsteem; vaba meedia; politsei ja armee, mis tagavad sise- ja välisjulgeoleku; riigi toetus haridusele ja teadusele; aga ka toetused transpordile, keskkonnakaitsele ja kultuurile ning toimiv sotsiaalkindlustussüsteem. Kõiki eelnimetatud kaupu ja teenuseid nimetatakse ühise nimetajaga avalikeks või ühishüvedeks. Turumajanduse mõistes on avalikud ja ühishüved turutõrked, mis tähendab, et turg ei saa nende jaotamisega hakkama. Neoklassikalise lähenemise kohaselt oleks selle probleemi lahendus avalike ja ühishüvede muutmine era- või klubihüvedeks. Keynesi lähenemise kohaselt peab valitsus sekkuma ja korraldama ise avalike ja ühishüvede pakkumise. See, kuidas valitsused korraldavad avalike ja ühishüvede jaotamist, sõltub valitsuse poliitilisest lähenemisest.

Sotsiaalhoolekanne on süsteem, mille eesmärk on kindlustada ühiskonnale erinevad vabadused ja luua inimressursside arendamise kaudu paremad võimalused majandusarenguks. Selle eesmärgi täitmiseks korraldab riik avalike ja ühishüvede jaotamist. Sotsiaalhoolekanne hõlmab ka sotsiaalkindlustussüsteemi, mis toetab inimesi haiguse, tööõnnetuse, töövõimetuse ja töötuse korral. Sotsiaalhoolekande eest vastutavat riiki nimetatakse heaoluriigiks.

See, kuidas valitsused korraldavad avalike ja ühishüvede pakkumist, sõltub valitsuse poliitilisest lähenemisest. Missugused konkreetset eesmärgid valitsus oma kodanike heaolu suurendamiseks valib ja missuguseid vahendeid selleks kasutab, sõltub võimupartei või koalitsiooni sotsiaalpoliitilistest vaadetest. Sotsiaalpoliitilisest lähenemisest tulenevalt on Taani sotsioloog G.Esping-Andersen (1990) jaotanud heaoluriigid kolme klastrisse: liberaalne, sotsiaaldemokraatlik ja konservatiivne.¹

Peale selle õppematerjali omandamist on õppijal ülevaade, kuidas defineeritakse heaolu ning missuguste hüvede tarbimisest heaolu sõltub; miks turg ei saa avalike ja ühishüvede jaotamisega hakkama; missugused on võimalused nende turutõrgete lahendamiseks; ja kuidas klassifitseeritakse heaoluriike lähtuvalt sellest, kuidas nad lahendavad avalike ja ühishüvede pakkumist. Kokkuvõttes oskab õppija märgata, kuidas tema riigi valitsus korraldab elanike heaolu suurendamist ning omab paremaid oskusi järgmistel valimistel oma eelistuste tegemiseks.

---

¹ Esping-Andersen, G., 1990

2. Taustateave

Sissejuhatus

Kõigi riikide valitsuste eesmärk on / peaks olema oma kodanike heaolu suurendamine. Üldiselt tähendab heaolu lihtsalt head enesetunnet. Heaolu võib saavutada, kas vajaduste rahuldamise ja / või tarbetutest soovidest ja unistustest loobumise kaudu. Majanduslikus mõttes tähendab vajaduste rahuldamine erinevate **kaupade ja teenuste ehk hüvede** tarbimist. Hüvede klassifitseerimiseks või rühmitamiseks on erinevad võimalused. Siinkohal jagame hüved klassideks, võttes aluseks kaks tunnust: konkurents ja välistatavus. Nende tunnuste olemasolu või puudumise põhjal jagatakse hüved nelja klassi: erahüved, klubihüved, ühishüved ja avalikud hüved. Turg on era- ja klubihüvede pakkumisel suhteliselt edukas, kuid ühishüvede ja avalike hüvede pakkumisel see ebaõnnestub. Niisugust turumajanduse olukorda nimetatakse turutõrkeks. Turumajanduses tegelevad turutõrgete lahendamiseks valitsused. Avalike ja ühishüvede jaotamise korraldamine sõltub valitsuse sotsiaal-majanduslikust poliitikast. Esping-Anderseni (1990) sõnul võib lähenemine sotsiaal-majanduslikule poliitikale olla liberaalne, sotsiaaldemokraatlik või konservatiivne.

Selle õppematerjali peamine eesmärk on anda ülevaade, kuidas eri tüüpi heaoluriigid tegelevad avalike ja ühishüvede pakkumise korraldamisega ning sellega seoses kodanike heaolu suurendamisega. Selle eesmärgi saavutamiseks käsitleme järgmisi teemasid:

1. Kuidas defineerida heaolu?
2. Kuidas klassifitseeritakse hüvesid konkurentsi ja välistatavuse tunnuste alusel?
3. Probleemid avalike ja ühishüvede pakkumisega.
4. Sotsiaalhoolekanne ja heaoluriik.
5. Heaoluriigi kolm tüüpi ja nende lähenemine avalike ja ühishüvede pakkumisele.
6. Kuidas mõõta heaolu ja sotsiaalhoolekande poliitika edukust.

Heaolu

Igas majandussüsteemis on ettevõtete eesmärk maksimeerida oma kasumit ja majapidamiste eesmärk suurendada oma heaolu.² *Psychology Today* sõnul on heaolu tervise, õnne ja õitsengu kogemus. See hõlmab head vaimset ja füüsilist tervist, kõrget rahulolu eluga, tähenduse või eesmärgi tunnetamist ja võimet stressi maandada. Üldisemalt - heaolu tähendab head enesetunnet.³ Euroopa kultuuriruumis põhineb heaolu järgmistel väärtustel: hea tervis; mugavad elamistingimused; isikuvabadused; ohutud töötingimused; ja garantiid töötuse korral. Need heaolu elemendid võib jagada majanduslikeks (majanduslik heaolu) ja üld-kultuurilisteks, mis omakorda on seotud ühiskonna põhiväärtustega.⁴ Heaolu on võimalik saavutada vajaduste rahuldamise ja / või tarbetute soovide kõrvalajamise kaudu.

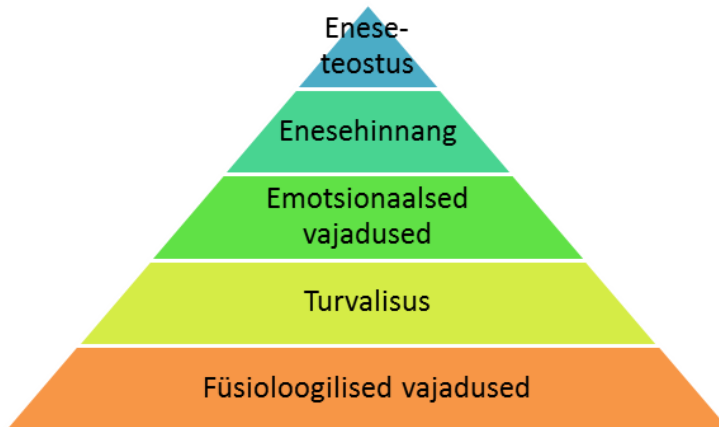
---

² Kerem, K., Randveer, M., 2007

³ *Psychology Today* (05.05.2020)

⁴ Sutrop, M., 2016; Stiglitz, J. E., Sen, A., Fitoussi, J.-P. 2009; OECD Better Life Index (25.08.2020)

Lihtsustatud hierarhiline ülevaade meie vajadustest on toodud joonisel 1. Abraham H. Maslow (1908–1970), Ameerika psühholoog, kes on tuntud psühholoogilise tervise teooria väljatöötajana, klassifitseeris inimese kaasasündinud **vajadused** hierarhiliselt.

Joonis1. Maslow vajaduste hierarhia⁵

Maslow vajaduste hierarhia kohaselt põhineb inimese heaolu esmalt tema füsioloogiliste ja turvalisusvajaduste rahuldamisel. Füsioloogilised vajadused on vajadused, ilma milleta me ei saa elada (toit, vesi, õhk, uni jne) ning turvalisusvajadus tähendab turvatunnet (füüsiline ja rahaline ohutus, töökindlus, tervis). Neid kahte vajaduste gruppi nimetatakse ka põhivajadusteks. Kui põhivajadused on rahuldatud, püüab inimene realiseerida oma sotsiaalseid vajadusi. Me kõik otsime sotsiaalseid sidemeid sõprade ja perega ning soovime, et teised meid austaksid. Sellega püüame suurendada oma enesehinnangut ja enesekindlust. Eneseteostus on inimese täieliku potentsiaali realiseerimine. See on hierarhia kõrgeim tase, mille poole püüdleme.⁶

Kahjuks arvatakse sageli ekslikult, et vajadused ja soovid on sünonüümid ning neid kasutatakse alternatiivsete mõistetena. Tegelikult viitavad vajadused millelegi, mida on vaja ellujäämiseks, kuid **soovid** asjadele ja nähtustele, mida inimesed elus tahavad. Soovid pole meie eksistentsi jaoks põhilised ega hädavajalikud. Inimese ellujäämine ei ole ohus, kui ta ei suuda oma soove täita, eriti arvestades, et soove on lõputult, sest me pole kunagi täielikult rahul. Võib öelda, et soovid moonutavad meie enesehinnangut ja lõppkokkuvõttes isegi vähendavad meie heaolu.⁷ Samas, kõik inimesed püüavad oma vajadusi, aga ka soove täita, et olla õnnelikud.

Majanduslikus mõttes peavad inimesed nii oma põhi- kui ka sotsiaalsete vajaduste rahuldamiseks tarbima erinevat tüüpi kaupu ja teenuseid ehk hüvesid. Järgmistes peatükkides vaatleme, milliste omaduste järgi hüvesid klassifitseeritakse ning kuidas erinevatesse gruppidesse rühmitatud hüved käituvad turul.

⁵ Informaatika õpilastele, (08.05.2020)

⁶ Ibid

⁷ Purju, A., 2004

Era-, klubi-, ühis- ja avalik hüve

Enne hüvede klassifitseerimist selgitame, missuguste tunnuste alusel me hakkame neid klassifitseerima. Nendeks tunnusteks on **konkurentsus ja välistatavus**. Majandusteaduses öeldakse, et hüve on konkurentne, kui selle tarbimine ühe tarbija poolt takistab või vähendab selle tarbimise võimalust teise osapoole poolt. Hüve peetakse mittekonkurentseks, kui selle tarnimise kulu täiendava tarbijani on null. Kui ostate pudeli vett ja joote seda, ei saa keegi teine seda juua. Kui ostate arvuti, ei saa keegi teine osta sama arvutit. Pudel vett või arvuti on seega konkurentsed kaubad. Kui te aga rajate oma maja ette ilusa lillepeenra ja teil pole piirdeaeda, siis saavad kõik tänavat kasutavad inimesed teie lillepeenart imetleda. Kaunis lillepeenar on mittekonkurentne hüve - ei ole tähtis, kui palju inimesi seda vaatab, nad ei „vaata seda ära“.

Hüve nimetatakse välistatavaks, kui on võimalik takistada mittemaksjate juurdepääsu sellele hüvele. Võrdluseks, hüve on mittevälisatav, kui ei ole võimalik takistada mittemaksjate juurdepääsu sellele. Näiteks, teil on vaja kinno minekuks piletit, seega on kino välistatav hüve. Tänavad ja tänavavalgustus on mittevälisatavad hüved, kuna igaüks, kes öösel tänaval kõnnib, saab valgustatud tänavatest kasu. Teoreetiliselt on võimalik välistada tänavat kasutamist nende poolt, kes ei maksa, kuid praktiliselt on see võimatu.

Välisatavuse ja konkurentsuse omaduse olemasolu või puudumise põhjal jagunevad kaubad nelja liiki⁸:

1. Erahüve
2. Avalik hüve
3. Klubihüve
4. Ühishüve.

Joonisel 2 on näha nende nelja hüvede grupi moodustumine välistatavuse ja konkurentsuse omaduste alusel koos näidetega. Enamik hüvesid, mille tarbimise peale inimesed tavaliselt mõtleavad, on välistatavad ja konkurentsed ehk müüja suudab takistada mittemaksjatel toodetele juurdepääsu. Neid hüvesid nimetatakse **erahüvedeks**. Erakaubad on näiteks mobiiltelefonid, rõivad, autod, külmikud, käekellad, tarbekaubad, erateenused on näiteks juuksuri- ja iluteenused jne. Erahüvede jaotamine toimub turul, pakkumise ja nõudluse tulemusel.

Klubihüvedele on omane välistatavus, mis tähendab, et tarbija ei saa hüve kasutada, kui ta selle eest ei ole maksnud. Klubihüved on mittekonkurentsed, mis tähendab, et ühe inimese tarbimine ei takista teiste võimalust sama hüve tarbida. Klubihüved on näiteks WiFi, internet, satelliittelevisioon, erapargid, erateed jne. (Vt. joonis 2) Üldjuhul on klubihüved kättesaadavad klubi liikmetele ning välistamise aluseks on klubi liikmemaksu tasumine.

---

⁸ BoyceWire. Behavioural economics (30.09.2020)

	Välistatav	Mittevälistatav
Konkurentne	Erahüve Toit, riides, autod ja teised tarbekaubad	Ühishüve Puit, kala, põlevkivi
Mitte-konkurentne	Klubihüve Kino, erapark, satelliit TV	Avalik hüve Õhk, riigikaitse

Joonis 2. Neli tüüpi majanduskaupu ja teenuseid. (Source: <https://boycewire.com/>)

Ühishüvesid iseloomustab mittevälistatavus ja konkurentsus. Mittevälistatavus tähendab, et praktiliselt ei ole võimalik takistada selle hüve tarbimist nende poolt, kes ei ole selle eest maksnud. Samas on need hüved konkurentsed - mida rohkem üks inimene tarbib, seda vähem on see kõigile teistele kättesaadav. Näiteks peetakse looduslikku kalapüüki ühishüveks kuna, kui üks inimene seal kala püüab, siis on võimatu takistada teisi samal kohal kalastamast, samal ajal, mida rohkem üks inimene püüab, seda väiksem on teiste võimalust kala saada. (Vt. joonis 2)

Avalikke hüvesid iseloomustab mittekonkurentsus ja mittevälistatavus. See tähendab, et kui hüve on kättesaadavaks tehtud ühele tarbijale, siis iga lisanduv tarbija ei vähenda teiste võimalust seda hüve kasutada ning mittemaksjate tarbimise välistamine on praktiliselt võimatu. Siinkohal on esinduslikuks näiteks riigikaitse – sõjaliste rünnakute ajal ei ole võimalik kaitsta ainult neid inimesi, kes on riigikaitse eest maksnud ja ühe kaitstava isiku lisandumine ei muuda kaitset teiste jaoks nõrgemaks. (Vt. joonis 2)

Täna tuntumad avalikud ja / või ühishüved on näiteks õhk, osoonikiht, avameri ja ookeanid, kasvuhooneefekt, samuti riiklik ja kohalik valitsemine, õigusruumi loomine ja õigusemõistmise korraldamine, riigikaitse, avaliku korra tagamine, riigi rahvusvahelise esindatuse tagamine ja kodakondsuse määratlemine, teed ja tänavad, valgusfoorid, muuseumid, ajaloolised hooned, aga ka keskkonnakaitse, tervishoiuteenused, haridusteenused, sotsiaalse kaitse võrgustik, kultuur jne. Samas on võimalik enamust ühishüveks klassifitseeritud kaupu ja teenuseid muuta era- või klubihüveks.

Järgmises peatükis vaatleme, missugused probleemid kaasnevad ühis- ja avalike hüvede pakkumise ja tarbimisega.

Avalike ja ühishüvede tarbimisega seotud probleemid

Avalike ja ühishüvede tähelepanuväärne omadus on see, et turumajanduse tingimustes toodetakse neid vähem kui ühiskond neid soovib. Selle põhjuseks on asjaolu, et avalike ja ühishüvede tarbimisega kaasneb niinimetatud **tasuta-sõitjate probleem**. Tasuta-sõitjate probleem on turutõrge, mis tekib siis, kui kaubast või teenusest kasu saavad inimesed ei maksa nende tarbimise eest üldse või maksavad liiga vähe. Mittemaksjate juurdepääsu nende hüvede kasutamisele on aga võimatu välistada. Sellest tulenevalt on avalikud ja ühishüved alatoodetud, üle kasutatud ja / või alahinnatud. Veelgi enam, kui

veel ühe kliendi teenindamise piirmaksumus on sisuliselt null, on sotsiaalselt optimaalne pakkuda hüve nullhinnaga. Seetõttu ei ole avalike ja ühishüvede tootmine ärimudel ja eraturgudel puudub stiimul nende pakkumiseks.⁹

Kuigi avalikel ja ühishüvedel puudub turu mõistes pakkumine on ühiskonnas nende hüvede järele nõudlus, mis tähendab, et neil hüvedel puudub hind, kuid neil on väärtus. Mida kõrgem on ühiskonnas nende hüvede väärtus, seda suurem on nõudlus ja seda suurem on surve nende hüvede tarbimisele, mis kokkuvõttes põhjustab avalike ja ühishüvede ületarbimise, mida G. Hadin (1968) selgitatakse kui „ühishüve tragöödiat“. „**Ühishüve tragöödia**“ on majanduslik probleem, kus igal inimesel on stiimul ressursi tarbida teiste inimeste arvelt. Selle tulemuseks on ressursi ületarbimine, alainvesteerimine ja lõplik ammendumine. Kuna nõudlus ressursi järele ületab pakkumise, kahjustab iga üksikisik, kes tarbib täiendava ühiku, otseselt teisi, kes ei saa enam tarbida. „Ühishüve tragöödia“ leiab aset siis, kui isikud jätvavad isikliku kasu taotlemisel ühiskonna heaolu tähelepanuta.¹⁰

Avalike hüvede ületarbimine põhjustab reostust ja reostuskahju. **Reostus** on saasteainete sattumine keskkonda, mis põhjustab seal kahjulikke muutusi ehk **reostuskahju**. Reostus võib esineda keemiliste ainete või energia kujul nagu näiteks müra, kuumus või valgus. Paljud tegevused, mis suurendavad inimeste heaolu, tekitavad reostust: kivisöe põletamine elektri tootmiseks reostab õhku; nii tööstused kui ka kodud tekitavad prügi ja kanalisatsiooniheitmeid, mis võivad reostada pinnast ja vett; pestitsiidid leostuvad põhjavette, jõgedesse ja järvedesse ning kahjustavad elusloodust. Saastunud õhk, pinnas ja vesi põhjustavad erinevaid kahjustusi nagu näiteks haigused, hoonete ja rajatiste kahjustused, looduse hävimine jne. Neid reostuskahjusid rahalises vääringus nimetatakse väliskuludeks. **Väliskulu** on defineeritud kui kulu, mida üksikisik, ettevõtte või kogukond kannab majandustehingu tagajärjel, kus nad ise otseselt ei osale.¹¹ Sellest tulenevalt, avalike ja ühishüvede ületarbimine, mis toob kaasa väliskulu, viib ühiskonna heaolu vähenemisele.

Majandusteadlased pakuvad tasuta-sõitjate ja väliskulu probleemi lahendamiseks kahte võimalust:

- Uusklassikalise lähenemise kohaselt tuleks avalikud ja ühishüved muuta erahüvedeks.
- Keynes'i lähenemise kohaselt peaks valitsus korraldama avalike ja ühishüvede jaotamist ise, kasutades erinevaid "juhtimis- ja kontrollimeetmeid".

Otsus, kuidas valitsus peaks sekkuma avalike ja ühishüvede pakkumisse, peaks põhinema analüüsil, mis selgitab, kas nende hüvede tarbimisest saadav kasu kaalub üles ühiskonna maksustamise kulud. Samas, mitte alati ei viida läbi niisugust analüüsi, küsimus lahendatakse poliitilise otsustuse korras. Järgmistes peatükkides kirjeldame erinevaid sotsiaal-poliitilisi lähenemisi avalike ja ühishüvede jaotamise korraldamisele.

---

⁹ ThoughtCo. Social Sciences (12.10.2020)

¹⁰ Hadin, G. (05.05.2020)

¹¹ Economics Online. External costs. (12.05.2020)

Sotsiaalhoolekanne ja heaoluriik

Sotsiaalhoolekanne on teatud tüüpi valitsuse toetus, mille eesmärk on tagada ühiskonna liikmete põhivajaduste rahuldamine avalike ja ühishüvede osas.¹² Sageli kasutatakse seda mõistet sotsiaalkindlustuse sünonüümina, kuid tegelikult hõlmab **sotsiaalkindlustus** valitsuse toetussüsteemi ainult haiguste, tööõnnetuste, töövõimetuse ja töötuse korral. Sotsiaalhoolekandega seotud vahendid võivad olla nii toetused kui ka teenused. Riiki, mis vastutab sotsiaalhoolekande eest, nimetatakse **heaoluriigiks**.

Ajalooliselt on riigi roll piirdunud abi osutamisega neile, kelle vajadusi ei suutnud rahuldada perekond, turg või vabatahtlik teenistus, nt kirik. Riik ei vastutanud otseselt inimeste sotsiaalse turvalisuse ja heaolu tagamise eest. 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses toimunud sotsiaalsete muutuste tagajärjel hakkas riigi roll ja sekkumine inimeste ellu märkimisväärselt suurenema.¹³ Kaasaegse heaoluriigi ajalugu ulatub 1840. aastatesse, kui Saksamaa kantsler Otto von Bismarck võttis mõnes Saksamaa osariigis kasutusele vanaduspensionid, õnnetusjuhtumikindlustuse ja arstiabi. Need programmid võeti kasutusele selleks, et vähendada töötajate väljarännet Ameerika Ühendriikidesse, kus palgad olid kõrgemad, kuid niisuguseid sotsiaalkindlustuse teenuseid ei olnud olemas.¹⁴ Aja jooksul inimeste vajadused laienesid ja lisaks sotsiaalkindlustuse küsimustele kohustusid valitsused korraldama uusi valdkondi, nagu haridus ja teadus, transport, keskkonnakaitse, põllumajandus, kultuur jne. Valitsused laiendasid oma tegevust sotsiaalsfääri ja sotsiaalse turvalisuse idee tuginedes tekkis heaoluriigi mõiste.

Heaoluriik ei ole mõeldud vaestele, vaid inimeste kaitsmiseks vaesuse eest. Autorid on heaoluriigi mõistet määratlenud erinevalt. Esping-Andersen (1999) väitis, et pärast II maailmasõda tähendas heaoluriik peamiselt riiklikku sekkumist eesmärgiga vähendada inimeste majanduslikku ebakindlust nende "passiivsete" eluaastate ajaks.¹⁵ Pestieau (2006) keskendub heaoluriigi määratlemisel selle funktsioonide kirjeldamisele. Lisaks sotsiaalsete riskide maandamisele pakub heaoluriik ka sotsiaalabi ja toetab haridust, madala sissetulekuga paljulapselisi peresid jne.¹⁶ Sandmo (1995) sõnul võib heaoluriiki vaadelda kahest aspektist: (1) heaoluriik viitab avaliku sektori osale, mis tegeleb ümberjagamisega sotsiaalkindlustuse kaudu ja selliste sotsiaalsete toetuste pakkumisega, millel on tugev ümberjagamise funktsioon, näiteks haridus ja kultuur; (2) riigi majandus- ja sotsiaalpoliitika, milles seatakse esikohale ebavõrdsuse vähendamine ja üksikisiku kaitsmine selliste sotsiaalsete riskide eest nagu töö kaotamine või töövõimetus.¹⁷

Järgmises peatükis on lühike ülevaade erinevatest heaoluriigi tüüpidest ning sellest, kuidas neid määratletakse ja korraldatakse avalike ja ühishüvede pakkumist.

---

¹² Encyclopedia Britannica (10.10.2020)

¹³ Ware, A., Goodin, R. E., 1990

¹⁴ Boundless Political Science (5.10.2020)

¹⁵ Esping-Andersen, G., 1999

¹⁶ Pestieau, P., 2006

¹⁷ Sandmo, Agnar., 1995

Kolm heaoluriigi tüüpi

Üldiseks eelduseks (vähemalt teoreetiliselt) on, et kõik riigid on loodud eesmärgiga tagada oma elanikele füüsiline turvalisus, õigused ja vabadused. Oluline ülesanne selle eesmärgi täitmiseks on korraldada avalike ja ühishüvede pakkumine. Kuidas riigid seda teevad, sõltub valitsuse lähenemisest sotsiaalhoolekandele.

1990. aastal töötas Taani sotsioloog G. Esping-Andersen välja mudeli, mille alusel määras heaoluriigid kolme peamisse klastrisse: sotsiaaldemokraatlikud, liberaalsed ja korporatiiv-konservatiivsed.¹⁸ See klassifikatsioon põhineb kahel võtmeteguril, mille alusel moodustati dekommodifitseerimise indeksid. Nendeks võtmeteguriteks olid: (1) kaubaks muutmine ehk see, kui võrd hoolekandeteenuste osutamine sõltub turust; ja (2) kollektiivsete eraldiste ulatus. Indeksi leidmiseks kasutas autor vanaduspensionid, tervishoiu ja töötuskindlustuspoliiside näitajaid. Lisaks sellele indeksile kasutati erinevaid heaolu näitajaid ning kontrolliti riikide kokkulangevust saadud tulemustega.¹⁹

Selle uuringu kohaselt on Austraalia, Kanada, Jaapan, Šveits ja Ameerika Ühendriigid liberaalsed heaoluriigid; Austria, Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa ja Itaalia konservatiivse heaoluriidid; ning Taani, Soome, Holland, Norra ja Rootsi sotsiaaldemokraatlikud heaoluriigid. Kümme aastat hiljem kordasid R.E. Goodin, B. Headey, R. Muffels ja H.-J. Dirven (1999) heaoluriikide klassifitseerimist ja said Esping-Anderseni (1990) tulemustega sarnased tulemused.²⁰

Liberaalne süsteem seab esikohale majandussüsteemi ja -kasvu. Seda tüüpi riiki iseloomustavad tagasihoidlikud universaalsed toetused või sotsiaalkindlustusplaanid. Sotsiaaltoetused katavad enamasti madala sissetulekuga töölisklassi vajadusi, kuid abi saamine on tavaliselt häbimärgistatud ning toetuste piirmäärad on väga madalad. Eesmärgiks on, et inimesed ei valiks töötamise asemel sotsiaalabi. Selle süsteemi eesmärk on luua olukord, kus kõik, kes suudavad teha palgatöö, seda ka teeksid ning garanteeriks oma heaolu ise. Liberaalses heaoluriigis on nii vaesus kui ka sotsiaalne kihistumine suur. Selle süsteemi positiivsed väärtused on võrdsed võimalused, konkurents ja sotsiaalsed õigused.²¹

Sotsiaaldemokraatlik süsteem on oma eesmärgi poolest võrdsustav ja oma poliitilises stiilis silmatorkavalt universaalne. Sotsiaaldemokraadid ei püüa lihtsalt vaesust kaotada, vaid püüavad üldiselt edendada sotsiaalset võrdsust. Seda süsteemi iseloomustavad suured sotsiaalkulutused, töötasupõhised hüvitised, sotsiaalsete õiguste dekommodifitseerimine ja sotsiaalne kihistumine. Laste, eakate ja abitude eest hoolitsemisel osaleb ka riik. Seega, kõik riigi elanikud on ühendatud ühte universaalsesse kindlustussüsteemi, kust kõik saavad palgaga-seostatud toetusi ja, kus kõigil on samad õigused olenemata staatusest või soost. Niisugune süsteem tekitab kodanikes solidaarsuse riigi suhtes, kuna kõik sõltuvad riigist, siis tunnevad nad ka kohustust maksta süsteemi ülalpidamiseks makse.²²

---

¹⁸ Esping-Andersen, G., 1990

¹⁹ Ibid

²⁰ Goodin, R. E.; Headey, B., Muffels, R., Dirven, H.-J., 1999

²¹ Ibid

²² Ibid

Samas, kõrgetel sotsiaaltoetustel võivad olla negatiivsed tagajärjed, näiteks tahtlik soov olla töötu ja saada hüvitisi. Positiivne on see, et teadmine sotsiaalabi olemasolust õnnetuse või töökoha kaotuse korral vähendab individuaalset riskitundlikkust ja aitab inimesel muutuvast olukorras kiiresti kohaneda. Selles süsteemis on näiteks ravikindlustussüsteem kogu riigi tervise arenguks. Kui haigushüvitis on korralik, valib kodanik haigestumise korral kõige mõistlikuma variandi – ta jääb koju ja ravib ennast terveks.²³

Konservatiivses süsteemis on turg kui potentsiaalne heaolu tagaja marginaliseeritud ja sotsiaalsete õiguste tagamine ei ole heaolu saavutamiseks alternatiiv. Kuna domineerib staatuse erinevuste säilitamine ning õigused on seotud klassi ja staatusega, siis riigi ümberjagav mõju ei ole märkimisväärne. Süsteemi mõjutab enamasti kirik, mis on pühendunud traditsiooniliste pereväärtuste hoidmisele. Nii ongi selles süsteemis peamine hoolekandeteenuse pakkuja perekond. Riigi sekkumine seisneb eelkõige rahaliste toetuste jagamisele perekondadele, kes peavad tagama hoolekandeteenuste toimimise. Sotsiaalkindlustus välistab töötud naised, kuid emadele on peretoetused. Lasteaiad ja muud hooldusteenuseid pakuvad asutused on enamasti vähe arendatud. Erakindlustushüvitiste roll on vaid marginaalne.²⁴

Sõltumata sellest, kas riigi suhtumine sotsiaalhoolekandesse on liberaalne, sotsiaaldemokraatlik või konservatiivne, on kõigi riikide ülesanne korraldada avalike ja ühishüvede jagamist nii, et oleks maksimeeritud elanike heaolu. Kõik valitsused tegelevad kohtute haldamise, politseiõudude tagamise ja valitsevate institutsioonide järjepidevuse tagamisega. Samuti on peaaegu igal rahval ajaloos olnud sõjavägi, kõik tänapäevased riigid on teinud mõningaid keskkonnakaitselisi tegevusi ja toetanud uuringuid. Kõik valitsused kulutavad sellistes valdkondades nagu avaliku korra kaitse, teadusuuringud ja puhas õhk. Enamik valitsusi on seotud ka sotsiaalkindlustusega.²⁵ Riikide erinevused tulevad ilmsiks ainult eesmärkide täitmiseks vajalike vahendite valikul.

Kuidas mõõta heaolu

Selleks, et saada aru, kas riik on täitnud oma põhieesmärgi ja suurendanud oma elanike heaolu, on vaja inimeste heaolu mõõta. Kuidas seda teha? Kodanike heaolu mõõtmiseks on välja töötatud erinevad indikaatoreid. Tuntuim neist, mida valitsused laialdaselt kasutavad, on **sisemajanduse kogutoodang (SKP)**. Kahjuks ei ole see hea indikaator ühiskonna heaolu mõõtmiseks. Ühiskonnas toimuva kohta üldpildi saamiseks tuleb lisaks SKT-le arvestada ka sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid arenguid, kuna immateriaalne heaolu on oluline kriteerium inimeste üldise heaolu ja õnne saavutamiseks. Keskkonnavalaste arengute mõõtmiseks on võimalik kasutada näiteks **ökoloogilist jalajälge**, mis võtab arvesse tarbimise ja tootmisharjumuste mõju keskkonnale. Selle indikaatori kohta leiate lisateavet veebilehelt www.footprintnetwork.org.

Inimeste heaolu ja valitsuse sotsiaalhoolekande tegevuse tulemuslikkuse mõõtmine on OECD üks prioriteete. OECD viimane uuring „**How's Life? 2020**” pakub võrdlevat statistikat selle kohta, kuidas

---

²³ Ibid

²⁴ Ibid

²⁵ Lehrer, E., 2018

OECD ja valitud partnerriikides elavate inimeste elu on muutunud. See heaolu raamistik sisaldab praegu 11 mõõdet, mis on seotud²⁶:

- Materiaalsete tingimustega, mis kujundavad inimeste majanduslikke võimalusi (sissetulek ja rikkus, eluase, töö ja töökvaliteet);
- Elukvaliteedi teguritega, mis hõlmavad seda, kui hea inimestel on olla (kui hästi nad end tunnevad), mida nad teavad ja oskavad ning kui tervislikud ja turvalised on nende elukohad (tervis, teadmised ja oskused, keskkonna kvaliteet, subjektiivne heaolu, ohutus);
- Kui seotud on inimesed ning kuidas ja kellega nad aega veedavad (töö ja eraelu tasakaal, sotsiaalsed sidemed, kodanikuaktiivsus).

Viimane, 2018. aastal läbi viidud uuring näitab, et võrreldes 2010. aastaga on elu läinud paremaks: inimesed elavad kauem, turvalisemalt, OECD keskmine mõrvade osakaal on langenud veerandi võrra ja inimesed tunnevad end oma ümbruskonnas üksi jalutades turvalisemalt. Tööhõive määr ja sissetulekud on tõusnud ning inimesed olid oma eluga rohkem rahul kui 2013. aastal. Heaolu langus on toimunud aga sotsiaalse suhtlemise valdkonnas ja rahaline ebakindlus on suurenenud. 7% inimestest märgib, et rahulolu eluga on väga madal ja märkimisväärne vähemus (13%) kogeb tavalisel päeval rohkem negatiivseid kui positiivseid tundeid. Rohkem informatsiooni: <http://www.oecd.org/statistics/how-s-life-23089679.htm>

Eespool nimetatud sotsiaalse heaolu mõõtmise indikaatorite loetelu ei ole täielik. Internetist leiate veel väga erinevaid heaolu mõõtmise meetodikaid.

Kokkuvõte

Selle õppematerjali eesmärk oli anda ülevaade, kuidas erinevat tüüpi healuriigid määratlevad avalike ja ühishüvede pakkumist ning lahendavad tasuta-sõitjate ja väliskulu probleemi. Eesmärgi saavutamiseks selgitati esmalt heaolu tähendust. Heaolu kõige lihtsamalt öeldes tähendab head enesetunnet. Heaolu on võimalik saavutada vajaduste rahuldamise ja / või tarbetute soovide kõrvaldamisega. Ameerika psühholoog Abraham H. Maslow selgitas, et inimese heaolu põhineb esmalt tema põhivajaduste rahuldamisel. Kui põhivajadused on rahuldatud, püüab inimene oma sotsiaalseid vajadusi realiseerida. Majanduslikus mõttes eeldab vajaduste rahuldamine erinevat tüüpi kaupade tarbimist.

Konkurentsi ja välistatavuse tunnuste põhjal jagatakse kaubad era-, klubi-, ühis- ja avalikeks hüvedeks. Turumajandus on era- ja klubihüvede pakkumisel suhteliselt edukas, kuid avalike ja ühishüvede pakkumisel tekib turutõrge, mis tähendab, et ettevõtted ei saa neid kaupu ja teenuseid pakkuda. Mittevälistatavus põhjustab nende hüvede jaotamisel tasuta-sõitjate probleemi, mis viib nende hüvede ületarbimisele ning väliskulu tekkele. Väliskulu tähendab aga ühiskonna seisukohalt heaolu vähenemist.

Eespool loetletud turutõrgete lahendamiseks peab valitsus sekkuma. Majandusteadlased pakuvad lahenduseks kahte võimalust:

---

²⁶ OECD Better Policies for Better Life. How's Life? 2020 (14.08.2020)

- Uusklassikalise lähenemise kohaselt tuleks avalikud ja ühishüved muuta era- või klubihüvedeks.
- Keynes'i lähenemise kohaselt peaks valitsus korraldama avalike ja ühishüvede jaotamist ise, kasutades erinevaid "juhtimis- ja kontrollimeetmeid".

See, kuidas valitsused korraldavad avalike ja ühishüvede pakkumist, sõltub valitsuse poliitilisest lähenemisest sotsiaalhoolekandele. Liberaalne heaoluriik seab esikohale majanduskasvu, mis võimaldab enamikul kodanikel töötada ja luua oma heaolu ise. Sotsiaaldemokraatlikud heaoluriigid püüavad otseselt kaotada vaesust ja edendada sotsiaalset võrdsust. Seda süsteemi iseloomustavad suured sotsiaalkulud. Riigi elanikud on koondatud universaalsesse kindlustussüsteemi, kust jaotatakse töötasupõhiseid hüvitisi ja universaalseid sotsiaalteenuseid. Konservatiivses süsteemis on turg potentsiaalse heaolu tagajana marginaliseeritud ja sotsiaalse õiguse hulka ei kuulu heaolu saavutamine. Süsteemi peamine idee on minimeerida riigi sekkumist ainult rahaliste hüvitisteni perekondadele, kes korraldavad vajalikud hoolekandeteenused ise.

Riigid ja riikide ühendused kasutavad oma sotsiaalpoliitika tulemuste ja tõhususe mõõtmiseks erinevaid indikaatoreid. Nendeks võivad olla näiteks SKP, ökoloogiline jalajälg, OECD uuring „How's Life?“ jne. Saadud tulemusi kasutavad riigid oma sotsiaalpoliitika kujundamisel, püüdes kombineerida avalike ja ühishüvede pakkumist nii, et nende kodanike heaolu suureneks.

Sõnastik

Klubi kaubad	Klubikaup on välistav, mis tähendab, et tarbija ei saa toodet kasutada, kui ta selle eest otseselt ei maksa ja see ei ole rivaalitsev, mis tähendab, et ühe inimese tarbimine ei takista teist. tarbimist.
Üldkaubad	Tavakaupu iseloomustab välistamatus ja rivaalitsemine.
Välistatavus	Kaup on välistatud, kui on võimalik takistada sellele ligipääsu inimestele, kes pole selle eest maksnud.
Väliskulu	Väliskulu on kulu, mille üksikisik, ettevõtte või kogukond kannab majandustehingu tulemusena, millega nad otseselt ei ole seotud.
Vabasõitja probleem	Vabasõitjate probleem seisneb selles, et turutõrge ilmneb siis, kui kaubast või teenustest kasu saavad isikud ei maksa nende eest või maksavad alamaks. Samal ajal on võimatu välistada mittemaksjate juurdepääsu nendele kaupadele või nende kasutamist.
Turutõrge	Turutõrge on majanduslik olukord, mida määratleb kaupade ja teenuste ebatõhus jaotus vabal turul.
Nad	Vajadus viitab millelegi, mida on vaja ellujäämiseks.
Erahüve	Erahüve on kaup, mille nimel inimesed võistlevad kauba ja teenuse hankimise nimel ning kui kauba tarbimine ühe inimese poolt takistab kellelgi teisel seda tarbimast.
Avalik hüve	Avalik hüve on hüve, mida ei saa välistada ega rivaalitseda. See tähendab, et üksikisikuid ei saa kasutamisest välistada ning ühe isiku poolne kasutamine ei vähenda kättesaadavust teistele või kaupa saavad samaaegselt kasutada rohkem kui üks inimene.
Rivaalitsev	Kaup on rivaalitsev, kui selle tarbimine ühe tarbija poolt takistab samaaegset tarbimist teistel tarbijatel või kui ühe poole tarbimine vähendab teise osapoole võimet seda tarbida.
Sotsiaalkindlustus	Sotsiaalkindlustus hõlmab riiklikku toetussüsteemi haiguste, tööõnnetuste, töövõimetuse ja töötuse korral.
Sotsiaalhooldus	Heaolu on süsteem inimeste erinevate vabaduste kindlustamiseks ja paremate võimaluste loomiseks majanduse arenguks läbi inimressursi arendamise.

"Ühisvara tragöödia"	Rahvaste tragöödia on majanduslik probleem, kus igal inimesel on stiimul tarbida ressursi teiste inimeste arvelt. Selle tulemuseks on ületarbimine, alainvesteering ja lõpuks ressursi ammendumine.
Heaolu	Hoolekanded on teatud tüüpi valitsuse toetus, mille eesmärk on tagada ühiskonna liikmete põhivajaduste rahuldamine.
Healuriik	Healuriik on riik, mis on pühendunud oma kodanikele esmase majandusliku turvalisuse tagamisele, kaitstes neid vanaduse, töötuse, õnnetuste ja haigustega seotud tururiskide eest.
Heaolu	Euroopa kultuuriruumis põhineb heaolu järgmistel väärtustel: hea tervis; mugavad elutingimused; isikuvabadus; ohutud töötingimused; ja garantiid töötuse korral. Hea enesetunne on lihtsalt hea enesetunne.

Viited

1. Boundless Political Science. The Welfare State. <https://courses.lumenlearning.com/boundless-politicalscience/chapter/the-welfare-state/> (5.10.2020)
2. BoyceWire. Behavioural economics. <https://boycewire.com/> (30.09.2020)
3. Encyclopedia Britannica. Social welfare programm. <https://www.britannica.com/topic/social-welfare-program> (10.10.2020)
4. Esping-Andersen, G. (1999). Social foundations of postindustrial economies. Oxford: Oxford University Press
5. Esping-Andersen, G. (1990) The three worlds of welfare capitalism. Princeton: Princeton University Press,
6. Goodin, R. E., Headey, B., Muffels, R., Dirven, H.-J. (1999) The Real Worlds of Welfare Capitalism. Cambridge: Cambridge University Press
7. Goodin, R. E., Headey, B., Muffels, R., Dirven, H.-J. (2000) The Real Worlds of Welfare Capitalism. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Hadin, G. Tragedy of the Commons. <https://www.econlib.org/library/Enc/TragedyoftheCommons.html> (05.05.2020)
9. Kerem, K., Randveer, M. Mikro- ja makroökonoomika põhikursus. Tallinn: Külim, 2007
10. Lehrer, E. (2018) Politics of Public Goods. National Affairs Vol 45 <https://www.nationalaffairs.com/publications/detail/a-politics-of-public-goods>
11. Mnmeconomics. Rivalry and excludability. <https://mnmeconomics.wordpress.com/2011/10/21/rivalry-and-excludability/> (30.09.2020)
12. OECD Better Policies for Better Life. How's Life? 2020 <http://www.oecd.org/sdd/how-s-life-23089679.htm> (14.08.2020)
13. Pestieau, P. (2006). The Welfare State in the European Union: Economic and Social Perspectives. Oxford: Oxford University Press
14. Informaatika õpilastele. <https://multimeedia.typepad.com/ppk7b/2014/09/lisa%C3%BClesanne-tublimastele.html> (08.05.2020)
15. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/click-here-happiness/201901/what-is-well-being-definition-types-and-well-being-skills> (05.05.2020)
16. Purju, A. (2004). Heaoluökonoomika ja heaolu mõiste. Sotsiaaltrendid (6–8).. Tallinn: Statistikaamet.
17. Sandmo, A. (1995). Introduction: The Welfare Economics of the Welfare State - The Scandinavian Journal of Economics Vol. 97, iss:4, pp. 469 – 476
18. Stiglitz, J. E., Sen, A., Fitoussi, J.-P. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Institut national de la statistique et des économiques.
19. Sutrop, M. Kas Eesti jagab Euroopa väärtusi. RiTo 11, 2016
20. ThoughtCo. Social Sciences. <https://www.thoughtco.com/social-sciences-4133522> (12.10.2020)
21. Ware, A., Goodin, R. E. Needs and welfare. London: Sage, 1990
22. World Database of Happiness <https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/> (3.09.2020)

3. Koolitusmaterjalid

Tegevuste metoodika

Õppematerjali „Avalikud hüved ja sotsiaalhoolekanne“ Teoreetilise osa paremaks mõistmiseks, seostamiseks tegelikkuse ja juba olemasolevate teadmistega on soovitatav teostada allpool kirjeldatud harjutused paralleelselt teoreetilise osa lugemisega. Aktiivõppe eesmärk on arendada õppija iseseisva mõtlemise ja õppimise enesejuhtimise võimet.

Õpetaja ülesanne aktiivõppeprotsessis on luua soodne keskkond, mis võimaldab igal õppijal saavutada maksimaalset võimetekohast arengut. Puuduvad konkreetsed juhised, kuidas iseseisvat mõtlemist saavutada, kuid on teatud tingimused, mis soodustavad iseseisvat mõtlemist. Need on: aeg, tolerantne õhkkond, ideede ja arvamuste mitmekesisuse tunnustamine, aktiivne osalemine, riskide võtmine, austus ja väärtused. Õpetaja ülesanne on luua need tingimused õppeprotsessis.

Iseseisev mõtlemine võtab **aega**, sest esmalt on vaja välja selgitada, mis uue materjali kohta on juba teada; leidke selle väljendamiseks sõnu ja kutsuge esile arutelu. Ilma diskussioonita pole võimalik saada tagasisidet, mis viiks mõttereangule ja edasimõtlemisele. Alltoodud harjutustele antakse minimaalne arutelu-aeg. Õpetaja võib vajadusel arutelu-aega pikendada.

Mitte alati ja mitte kõik õppijad ei julge ega taha oma mõtteid väljendada. Õpetajalt oodatakse sageli "õiget vastust", isegi kui "õiget vastust" pole. Õpetaja ülesanne on luua **tolerantne, toetav ja loov õhkkond** ülesande eesmärgiga seotud aruteluks. See tähendab, et õppijatel on julgust ja soovi luua, esitleda ja arendada oma ideid ja kontseptsioone. Iseseisvas mõtlemises on **aktiivne osalemine ülioluline**. Kui õppijad mõistavad, et nende mõtlemist tunnustatakse, osalevad nad aktiivsemalt. Samas on õpetaja ülesanne teha õppijatele selgeks, et oma mõtete väljendamine ei tähenda seda, et neil lastakse olla labane või kohatu. Õpetaja saab kasutada allolevaid harjutusi nii aktiivõppeks kui ka ise harjutusi koostada. Kui õpetaja näeb, et rühmas arutelu ei toimu või toimub arutelu, mis ei ole ülesande teemaga seotud, siis tuleks rühmaarutelu suunata konkreetsete küsimustega.

Õppijad usuvad sageli, et arutelud peavad viima "õige vastuseni". Õpetaja ülesanne on **luua klassis arvamuste ja ideede paljusust soodustav õhkkond**, mis on iseseisva mõtlemise aluseks. Vabamõtlemine võib olla riskantne, sest diskussioonis esile kerkivad ideed võivad veidral või lausa vastuolulisel moel põimuda. Siin on oluline õpetaja selgitus, et see on loomulik. Õpetaja ega kaasõppijad ei tohiks arutelude ajal teha hindavaid kommentaare. See takistab edasine arutelu. Kui õppijad mõistavad, et nende vaateid hinnatakse ja õpetaja austab nende arvamust, reageerivad nad tavaliselt suurema vastutustunde ja hoolivusega.

Kui **õppeülesanded on ei ole** õppijale jõukohane või **ei paku piisav väljakutse**, ei too see kaasa õppija arengut. Kui õppimine pakub ühelt poolt õppijale väljakutset oma võimete proovile panemiseks ja teisest küljest kindlustunde, et õppimine on jõukohane, on loodud eeldused õppija maksimaalseks arenguks. Järelkult tuleks allpool kirjeldatud harjutusi kasutada loovalt – kohandatuna õppijate võimetele.

Harjutustes näidatakse, millistes rühmades neid sooritada sai. Kui aga õppimine toimub individuaalselt, saab kõiki neid harjutusi teha üksi.

Tegevus 1: Minu vajaduste loetelu

Tegevuse pealkiri	Harjutus 1. Minu vajaduste loetelu
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi pärast teema sissejuhatust, kuid <u>enne</u> teoreetilise osa 1. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iga õppija koostab nimekirja oma vajadustest. See nimekiri võib sisaldada vähemalt 25 (või rohkem) vajadust. Iga vajadus kirjutatakse eraldi reale. - Iga õpilane arutab oma vajaduste loetelu läbi vähemalt kahe kaasõpilasega (arutelu toimub iga kaasõpilasega eraldi). Arutelude ajal palutakse õppijatel oma nimekirja täiendada. - Õppija(d) võivad esitada rühmale oma nimekirja. Esitluse ajal saavad kaasõppijad oma vajaduste nimekirja täiendada. <p>Alternatiiv:</p> <p>Seda harjutust saab läbi viia nii, et kõik õppijad tulevad tahvli juurde ja kirjutavad ühe või mitu vajadust. Selles nimekirjas võib olla ka soove ja soove. Õpetaja nimekirja ei paranda.</p>
Eesmärgid	Õppija oskab vajadusi märgata.
Materjalid	Paber ja pliiats/tahvel ja marker
Aeg	Minimaalselt 15 minutit
Grupi suurus	-
Juhised koolitajatele	Vajaduste loendid sisaldavad tõenäoliselt soove. Neid esialgu ei käsitleta. Vajaduste ja soovide eristamist käsitletakse järgmistes harjutustes.

Tegevus 2: Põhivajaduste, sotsiaalsete vajaduste ja soovide eristamine

Tegevuse pealkiri	Harjutus 2. Põhivajaduste, sotsiaalsete vajaduste ja soovide eristamine
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>pärast</u> teoreetilise osa 1. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Õppijad vahetavad 1. harjutuse käigus koostatud vajaduste loendeid. - Värviga on märgitud põhivajadused, sotsiaalsed vajadused ja soovid. - Nimekiri tagastatakse selle algele autorile ja võimalikke täiendusi arutatakse koos. <p>Alternatiiv:</p> <p>Õpilaste juhendamisel eristab õpetaja tahvile kirjutatud nimekirjas põhivajadusi, sotsiaalseid vajadusi ja soove.</p>
Eesmärgid	Õppija oskab eristada põhivajadusi, sotsiaalseid vajadusi ja soove
Materjalid	Vajaduste nimekirjad ja värvilised pliiatsid/vajaduste nimekiri pardal ja värvilised markerid
Aeg	Minimaalselt 5 minutit
Grupi suurus	-
Juhised koolitajatele	Vajadusel aitab õpetaja õppijatel eristada vajadusi ja soove.

Tegevus 3: Erakaubad, klubikaubad, kollektiivsed kaubad, avalikud kaubad

Tegevuse pealkiri	Harjutus 3. Erakaubad, klubikaubad, kollektiivsed kaubad, avalikud kaubad
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>pärast</u> teoreetilise osa 2. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iga õppija vaatab üle oma vajaduste/soovide nimekirja ja märgib ära isiklikud, klubi-, kogukonna- ja avalikud hüved. Seda harjutust saab teha ka paaris. - Kui olemasolevas nimekirjas pole mõne kauba kohta näidiseid, uuendatakse nimekirja koostöös kaasõpilasega. Eesmärk on koostada erinevate kaupadega vajaduste/soovide nimekiri. <p>Alternatiiv:</p> <p>Õpilaste juhendamisel märgib õpetaja tahvlile kirjutatud nimekirjas era-, klubi-, kogukonna- ja ühiskondlikud hüved. Vajadusel nimekirja täiendatakse.</p>
Eesmärgid	Õppija oskab oma vajaduste/soovide loetelus märgata erinevat tüüpi hüvesid.
Materjalid	Vajaduste ja soovide loend ja pliiats / vajaduste ja soovide loend pardal ja markeril
Aeg	Minimaalselt 10 minutit
Grupi suurus	-
Juhised treeneritele	Vajadusel aitab õpetaja õppijatel tuvastada olemasolevaid hüvesid ja täiendada hüvede loetelu.

Tegevus 4: Ühiste ja avalike hüvede tarbimisega seotud probleemid

Tegevuse pealkiri	Harjutus 4. Ühiste ja avalike hüvede tarbimisega seotud probleemid
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>pärast</u> teoreetilise osa 3. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Auditorium on jagatud 3-4 liikmelisteks rühmadeks. - Iga rühm saab joonistamiseks suurema paberi ja värvilised markerid. - Õpetaja annab igale rühmale ühe ühise või avaliku hüve. Need võivad olla näiteks jõgi kohalikus piirkonnas, looduslikult kaunis koht, avalik park või väljak jne. - Õpetaja antud objekti põhjal ja 3. peatükis õpitud teadmisi kasutades koostavad õpilased loo vabasõitjate probleemist, ületarbimisest, reostusest, saastekahjustest, väliskuludest. - Lugu kuvatakse pildina, multifilmina, skeemina jne. - Korraldatakse näitus. Vaatajad selgitavad pildil näidatud olukordi. Vajadusel annavad pildi autorid selgitusi.
Eesmärgid	Õppija oskab seostada ühis- ja avalike hüvede tarbimisega seotud probleeme.
Materjalid	Suurem paber ja värvilised markerid
Aeg	Minimaalselt 25 minutit
Grupi suurus	3-4 õppijat
Juhised treeneritele	Enne uuringu läbiviimist otsib õpetaja välja piirkonnas realselt eksisteerivad ühised või avalikud hüved, mida saab näiteks kasutada.

Tegevus 5: Minu riigi pakutavate sotsiaalhoolekandeteenuste nimekirja koostamine

Tegevuse pealkiri	Harjutus 5. Minu riigi pakutavate sotsiaalhoolekandeteenuste nimekirja koostamine
Ülevaade	<p>Harjutus sooritatakse <u>enne</u> teoreetilise osa 5. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Auditorium on jagatud 2-3 liikmelisteks rühmadeks. - Õppijate rühmad koostavad nimekirja oma riigi pakutavatest sotsiaalhoolekandeteenustest. - Teenuse nimetuse juurde kirjutatakse ühised ja avalikud hüved ning "meie vajadus, mis rahuldatakse". - Üks rühm tutvustab oma nimekirja. Teised rühmad võivad aidata seda loendit täiendada. Nii moodustub täpne sotsiaalhoolekandeteenuste loetelu. <p>Alternatiiv:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kõik õppijad tulevad tahvlile ja koos kirjutatakse sotsiaalhoolekandeteenuste nimekiri koos kaupade ja vajadustega. - Õppijad nimetavad sotsiaalhoolekandeteenuseid koos kaupade ja vajadustega ning õpetaja kirjutab need tahvlile.
Eesmärgid	Õppija tunneb sotsiaalhoolekandeteenuseid ning oskab neid seostada hüvede ja vajadustega.
Materjalid	Paber ja pliiats/tahvel ja marker
Aeg	Minimaalselt 10 minutit
Grupi suurus	2-3 õppijat
Juhised treeneritele	Nimekirja koostamisel abistab vajadusel õpetaja suunavate küsimustega.

Tegevus 6: Millises ühiskondlik-poliitilises süsteemis ma elan?

Tegevuse pealkiri	Harjutus 6. Millises ühiskondlik-poliitilises süsteemis ma elan?
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi pärast teoreetilise osa 5. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vaadates harjutuse 5 sotsiaalhoolekandeteenuste loetelu ja kasutades teadmisi õppijate poliitikast, arutlege koos, millises sotsiaalpoliitilises süsteemis õppija elab: liberaalses, sotsiaaldemokraatlikus või konservatiivses. - Milline oleks sotsiaalpoliitika erinevates süsteemides?
Eesmärgid	Õppija oskab ühis- ja avalike hüvede pakkumist seostada sotsiaalpoliitika.
Materjalid	5. harjutuses koostatud sotsiaalhoolekandeteenuste loetelu.
Aeg	Minimaalselt 20 minutit
Grupi suurus	-
Juhised treeneritele	Õpetaja valmistab ette erinevaid valitsuskoalitsioone, lähtudes riigis olemasolevatest erakondadest ning vajadusel aitab arutelu elavdada suunavate Küsimustega.

Tegevus 7: Milliseid soovitusi jagaksite oma riigi valitsusega?

Tegevuse pealkiri	Harjutus 7. Vaata OECD materjale "Kuidas elu läheb? 2020". Milliseid soovitusi jagaksite oma riigi valitsusega?
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi pärast teoreetilise osa 6. peatüki õppimist.</p> <p>Treeningu sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Auditoorium on jagatud 2-3 liikmelisteks rühmadeks. - Õppijad vaatavad läbi OECD uuringu „Kuidas elu läheb? 2020” video või slaidid ja riigipõhised tulemused teie riigi kohta. - Nende materjalide põhjal koostab töörühm nimekirja soovitustest, mida riik saaks oma elanikkonna heaolu tõstmiseks teha. - Valitakse rühmatöö ettekande moderaator ja sekretär. Moderaatori ülesandeks on arutelu juhtimine ja sekretäri ülesandeks on kirjutada tahvlile soovitude pakett. - Järgneb rühmatöö esitlus ja arutelu, mille käigus koostatakse soovitude pakett.
Eesmärgid	Õppija teab riigi rolli ühis- ja avalike hüvede pakkumisel.
Materjalid	OECD veebilehelt "Kuidas elu läheb? 2020" üldised tulemused slaidides või videotest ja riigipõhised tulemused. http://www.oecd.org/statistics/how-s-life-23089679.htm
Aeg	Minimaalselt 30 minutit
Grupi suurus	2-3 õppijat
Juhised treeneritele	Õpetaja toetab õppija tööd vastavalt vajadusele.

4. Interaktiivne õppematerjal

Viktoriin

Avalike hüvede ja sotsiaalhoolekande viktoriin on interaktiivne õppematerjal, mis toetab projekti "Fresh-up Economics Towards Economic Literacy in Europe" raames valminud sotsiaalhoolekande uuringut.

Projekti "Fresh-up Economics" eesmärk on integreerida sotsiaal-majanduslikud küsimused täiskasvanuharidusse, pakkudes täiskasvanute koolitajatele teavet ja õppematerjale, et tõsta nende pädevust sotsiaal-majanduslikel teemadel õppimise edendamisel.

Pane proovile oma teadmised avalike hüvede ja sotsiaalhoolekande kohta. Viktoriin sisaldab 10 valikvastustega küsimust ja 10 selgitavat lühilugu.

Viktoriini sisu eest vastutab ainuisikuliselt Peipsi Piiriülese Koostöö Keskus ning seda ei saa kuidagi pidada programmi, programmis osalevate riikide ega Euroopa Liidu seisukohtade kajastamiseks.

Projekti #The FreshUpEconomics on rahastatud Euroopa Komisjoni toel. Selle sisu ja materjal kajastavad ainult autori seisukohti ja komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe võimaliku kasutamise eest. Projekti kood: 2019-1-DE02-KA204-006534.

Küsimused

1. Küsimus

Millises järjekorras tuleks rahuldada vajadusi ja soove, et inimese heaolu tõuseks?

Vastuste variandid

- Füsioloogilised vajadused, turvalisuse vajadused ja soovid
- Soovid, füsioloogilised vajadused ja turvalisuse vajadus
- Soovid, turvavajadused ja füsioloogilised vajadused

Selgitus

Heaolu saab saavutada ühiskondlike vajaduste rahuldamise ja/või inimeste ebavajalike soovide kõrvaldamisega. Maslow **vajaduste** hierarhia kohaselt põhineb inimese heaolu füsioloogiliste (toit, vesi, õhk, uni jne) ja ohutusvajaduste (füüsiline ja rahaline ohutus, töökindlus, tervis) rahuldamisel. Neid kahte vajaduste rühma nimetatakse ka põhivajadusteks. Põhivajaduste rahuldamisel püüab inimene oma sotsiaalseid vajadusi realiseerida. Me kõik otsime sotsiaalseid sidemeid sõprade ja perega ning soovime, et teised meid austaksid. Seejuures püüame tõsta oma enesehinnangut ja enesekindlust. Eneseteostus on oma täieliku potentsiaali realiseerimine. See on hierarhia kõrgeim tase, mille poole me püüdleme .

Vajadusi ja **soove aetakse** sageli ekslikult sünonüümidega ja seetõttu kasutatakse neid vaheldumisi. Tegelikult viitab vajadus millelegi, mida on vaja ellujäämiseks, ja soovid viitavad asjadele ja nähtustele, mida inimesed elus ihaldavad. Inimese ellujäämine ei ole ohus, kui ta ei suuda oma soove täita, eriti arvestades, et soovid on lõputud, sest me pole kunagi täielikult rahul.

Pilt

Maslow vajaduste hierarhia.

<https://www.professionalacademy.com/blogs-and-advice/marketing-theories-maslows-hierarchy-of-needs>

2. Küsimus

Riigi eesmärk on tõsta oma kodanike sotsiaalset heaolu. Kui riik soovib seda eesmärki saavutada, siis mis tüüpi kaupade jaotamist peaks ta korraldama?

Vastuste variandid

- Era- ja klubikaubad
- **Avalikud ja ühised hüved**
- Ühis- ja erakaubad

Selgitus

Enamik kaupu, millele inimesed tavaliselt mõtlevad, on **erakaubad** (konkureerivad ja välistavad). Erakaubad on näiteks mobiiltelefonid, riided, autod, külmikud, käekellad, tarbekaubad ja erateenused, nagu juuksuri- ja iluteenused jne. Erakaupade turustamine toimub turul tarnimise ja pakkumise tulemusena. nõuda.

Klubikaubad (välistavad, mittekonkureerivad) on näiteks wifi, internet, satelliittelevisioon, erapargid, erateed jne.

Ühine hüve (mittevälistav, rivaal) on näiteks metsik kalapüük. Kui üks inimene püüab avalikust järvest kala, ei saa teisi samas kohas kala püüdmast takistada; mida rohkem üks inimene püüab, seda väiksem on teiste võimalus kala püüda.

Avalik hüve (mittevälistatav, mitterivaal) on , näiteks riigikaitse . Sõjaliste rünnakute eest pole võimalik kaitsta ainult neid inimesi, kes on riigikaitse eest maksnud. Samas ei nõrgesta ühe kaitstud isiku lisandumine teiste kaitset .

Avalikud ja ühised hüved on turutõrge. See tähendab, et turg ei saa neid kaupu levitada ja vaja on riiklikku sekkumist. See, kuidas valitsused korraldavad avalike ja ühiste hüvede jaotamist, sõltub valitsuse poliitilisest lähenemisest sotsiaalhoolekandele.

3. Küsimus

Nimeta sotsiaalhoolekande eesmärk.

Vastuste variandid

- Pakkuda tuge haigestumise, tööõnnetuse, töövõimetuse ja töötuse korral
- Tagada põhivajaduste rahuldamine avalike ja ühiste hüvede osas
- Tagada kultuuri-, haridus- ja sotsiaalteenuste osutamine

Selgitus

Sotsiaalhoolekanne on valitsuse toetus, mille eesmärk on tagada, et ühiskonna liikmed saaksid rahuldada oma põhivajadused. Sageli kasutatakse hoolekannet **sotsiaalkindlustuse** sünonüümina, kuid tegelikult hõlmab sotsiaalkindlustus riiklikku toetussüsteemi ainult haiguste, tööõnnetuste, töövõimetuse ja töötuse korral. Hoolekandega seotud vahendid võivad olla nii toetused kui ka teenused. Riiki, mis vastutab sotsiaalhoolekande eest, nimetatakse **heaoluriigiks**.

4. Küsimus

Sotsiaalse heaolu suurendamiseks seab liberaalne heaoluriik esikohale majanduskasvu, mis võimaldab kodanikel töötada ja oma heaolu luua. Milline neist riikidest juhindub liberaalsetest ideedest?

Vastuste variandid

- Šveits
- Holland
- Prantsusmaa

Selgitus

Liberaalse süsteemi eesmärk on luua olukord, kus igaüks, kes suudab olla ettevõtja või teha palgatööd, teeks seda ja tagaks oma heaolu. Sotsiaaltoetused on küll olemas, kuid enamasti katavad need vaid madala sissetulekuga töölisklassi vajadused. Liberaalses heaoluühiskonnas on nii vaesus kui ka sotsiaalne kihistumine kõrged.

5. Küsimus

Süsteemi, mis püüab suurendada sotsiaalset heaolu vaesuse kaotamise ja sotsiaalse võrdõiguslikkuse edendamise kaudu, nimetatakse:

Vastuste variandid

- Korporatiivne-konservatiivne heaolusüsteem
- **Sotsiaaldemokraatlik hoolekandesüsteem**
- Liberaalne hoolekandesüsteem

Selgitus

Sotsiaaldemokraatliku hoolekandesüsteemi eesmärk on ühiskonna võrdsustamine. Poliitilises mõttes on see süsteem oma heaolukäsitluses silmatorkavalt universaalne. Seda süsteemi iseloomustavad suured sotsiaalkulutused, sotsiaalsete õiguste dekommodifitseerimine ja sotsiaalne kihistumine. Riik tegeleb ka laste, vanurite ja abitude eest hoolitsemisega. Seega on kõik riigi elanikud ühendatud ühe universaalse kindlustussüsteemiga, kust saavad kõik sisetulekupõhist toetust ja kus kõigil on võrdsed õigused olenemata staatusest või soost. Selline süsteem loob kodanike seas solidaarsust riigiga, sest kuna kõik sõltuvad mingil määral riigist, siis tunnevad nad ka kohustust süsteemi ülalpidamiseks makse maksta.

6. Küsimus

Milline asutus on korporatiivses-konservatiivses süsteemis peamine hoolekandeteenuste pakkuja?

Vastuste variandid

- **Perekond**
- Kirik
- valitsus

Selgitus

Ettevõtlus **-konservatiivses süsteemis** ei peeta turumajanduse rolli potentsiaalseks heaolu tagajaks, samuti ei ole heaolu saavutamiseks vajalik sotsiaalsete õiguste tagamine. Domineerib staatuserinevuste säilitamine, õigused on seotud klassi ja staatusega ning riigi ümberjagavat mõju ei peeta oluliseks. Oluliseks peetakse traditsiooniliste pereväärtuste säilimist ja kiriku mõju. Seega on peamine hooldaja perekond. Riigi sekkumine seisneb rahalise toetuse jagamises peredele, kes peavad tagama hoolekandeteenuste toimimise. Sotsiaalkindlustus ei hõlma töötuid naisi, kuid emadel on peretoetused. Lasteaiad ja muud hooldusasutused on üldiselt vähearenenud. Erakindlustushüvitiste roll on marginaalne.

7. Küsimus

Turumajanduses toodetakse avalikke ja ühishüvesid vähem, kui ühiskond soovib. Mis on selle põhjuseks?

Vastuste variandid

- Tarbijad ei ole valmis neid hüvesid ostma
- "vabasõitjate probleem"
- Ettevõtted ei saa neid eeliseid toota

Selgitus

Avalike ja üldkasutatavate kaupade väiksema tootmise põhjuseks on asjaolu, et nende tarbimisega kaasneb nn **vabasõitjate probleem**. Vabasõitjate probleem on teatud tüüpi turutõrge, mis ilmneb siis, kui kaubast või teenustest kasu saavad isikud ei maksa nende eest või maksavad alamaks. Samal ajal on võimatu välistada mittemaksjaid nendele kaupadele juurdepääsust või nende kasutamisest. Seega võivad avalikud ja üldkasutatavad hüved olla alatoodetud, ülekasutatud või halvenenud.

Veelgi enam, kui ühe täiendava kliendi teenindamise piirkulu on sisuliselt null, on sotsiaalselt optimaalne pakkuda toodet nullhinnaga. Seetõttu ei ole avalike hüvede tootmine ärimudel, mistõttu ei ole eraturgudel stiimulit neid pakkuda.

8. Küsimus

Kuidas tuleks neoklassikalise majandusteooria järgi lahendada "vabasõitjate probleem"?

Vastuste variandid

- **Avalikud ja ühised hüved tuleks muuta erahüvedeks**
- Valitsus peaks ise korraldama avalike ja ühiste hüvede jaotamise
- Turg jagab avalikke hüvesid ilma valitsuse sekkumiseta

Selgitus

Majandusteadlased soovivad vabasõitja probleemi ja väliskulude probleemi lahendamiseks kahte võimalust:

- Neoklassikalise käsitluse kohaselt peaks valitsus korraldama avalike ja ühiste hüvede muutmise erahüvedeks.
- Keynesi käsitluse kohaselt peaks valitsus ise korraldama avalike ja ühiste hüvede jaotamist, kasutades selleks erinevaid käsu- ja kontrollimeetmeid.

Otsus selle kohta, kuidas valitsus peaks sekkuma avalike ja kollektiivsete hüvede pakkumisse, peaks põhinema analüüsil, kas nende kaupade tarbimisest saadav kasu kaalub üles ühiskonna maksustamiskulud. Sellist analüüsi ei tehta aga alati, vaid see on poliitilise otsuse Küsimus.

9. Küsimus

Mida seletatakse väljendiga "ühisvara tragöödia"?

Vastuste variandid

- Avalike ja ühiste hüvede ületarbimine
- Erakaupade ületarbimine
- Klubikaupade ületarbimine

Selgitus

Kuna avalikel ja tavakaupadel turu mõistes pakkumine puudub, siis nende hind turul ei kujune. Ühiskonnas on nende kaupade järele nõudlus, mille tulemusena saab hinnata nende kaupade väärtust. Mida kõrgem on nende kaupade väärtus ühiskonnas, seda suurem on nõudlus ja surve nende kaupade tarbimisele, mis lõpuks viib avalike ja avalike hüvede ületarbimiseni. Sellist olukorda selgitas G. Hardin (1968) kui **tragöödiat ühisvara**. Tegemist on majandusliku probleemiga, kus igaühel on stiimul tarbida ressursi teiste inimeste arvelt. Selle tulemuseks on ületarbimine, alainvesteering ja ressursi lõplik ammendumine.

10. Küsimus

Riigid kasutavad heaolu mõõtmiseks sisemajanduse koguprodukti (SKT). Mida SKT mõõdab?

Vastuste variandid

- Aasta jooksul ühes piirkonnas toodetud majandushüvede hindade summa
- Ühe rahva poolt aasta jooksul toodetud majandushüvede hindade summa
- Aasta jooksul ühes riigis toodetud majandushüvede hindade summa

Selgitus

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) on ühes riigis aasta jooksul toodetud majanduskaupade ja -teenuste (edaspidi ka majanduskaubad) kogutoodangu hindade summa. Majanduskaupade hulka kuuluvad näiteks leib, auto, maja, arvuti, kütus, aga ka erinevad teenused nagu iluteenused jne. Riigi elanikkonna jaoks tähendab SKP kasv inimeste paremat ligipääsu majanduskaupadele ja -teenustele ning võimalust end parandada nende elatustase. Vaatamata laialdasele kasutusele ei ole SKT sobiv näitaja heaolu mõõtmiseks.